КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ВИПУСК 21

(ЧАСТИНА І)

Наукова бібліотека КНУ
імені Тараса Шевченка
15

КИЇВ – 2000

Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 21 (частина І).
К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2000. – 208 с.

Збірник містить матеріали щорічної міжнародної конференції аспірантів і студентів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, яка відбулася 13 квітня 2000 року.

Розраховано на викладачів, наукових співробітників, аспірантів та студентів.

Редакційна колегія:

Губерський Л. В., д-р філософ. наук, проф., член-кор. НАН України (головний редактор)
Бруз В. С., д-р істор. наук, проф.
Гайдуков Л. Ф., д-р істор. наук, проф.
Гончар Б. М., д-р істор. наук, проф.
Гуменюк Б. І., д-р істор. наук, проф.
Денісов В. Н., д-р юрид. наук, проф.
Довгерт А. С., д-р юрид. наук, проф.
Дудченко М. А., д-р екон. наук, проф.
Євсєнтов В. І., д-р юрид. наук, проф.
Забігайло В. К., д-р юрид. наук, проф.
Кредісов А. І., д-р екон. наук, проф.
Крижанівський В. П., д-р істор. наук, проф.
Рогач О. І., д-р екон. наук, проф.
Сандровський К. К., д-р юрид. наук, проф.
Філіпенко А. С., д-р екон. наук, проф.
Шнирков О. І., д-р. екон. наук, проф. (заст. головного редактора).

Адреса редакційної колегії: 04119, Київ, вул. Мельникова, 36/1, Інститут міжнародних відносин; тел. 213-14-76.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен власних та інших відомостей.

© **Інститут міжнародних відносин, 2000.**

Гуменюк А.Г.[*]

РОЛЬ ООН У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ НА ТЕРЕНІ КОЛИШНЬОЇ ЮГОСЛАВІЇ (ПЕРША ПОЛОВИНА 90-х рр.)

Низка кровопролитних, довго тривалих та надзвичайно складних за своєю природою і рушійними силами конфліктів на території колишньої Югославії стало одним з найсерйозніших викликів міжнародній безпеці 90-х рр. XX століття. Розпочавшись як начебто локальні або регіональні сутички, події на екс-югославських теренах, як це не прикро, дуже швидко набули загального значення. І це зумовило необхідність використання миротворчого потенціалу саме ООН як єдиної в світі універсальної організації з підтримання міжнародного миру і безпеки.

В основі причин і сутності конфлікту лежить складний вузол взаємопереплетінь, складовими частинами якого є історичні, етнічні, релігійні, соціально-економічні, адміністративно-територіальні суперечності.

Якщо аналізувати діяльність ООН у врегулюванні югославської кризи саме в першій половині 90-х рр., можна зазначити високу ефективність мирних заходів Організації на етапі впровадження положення мирних угод по загальному врегулюванню військово-політичної кризи в колишній Югославії. ООН вдалося успішно організувати проведення демократичних виборів і започаткувати державні інститути в Боснії і Гер-

---

[*] здобувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Бруз В.С.

© Гуменюк А.Г., 2000

цеговині. До миротворчих здобутків ООН слід також віднести забезпечення мирної інтеграції Східної Славонії, Баранії та Західного Срему до складу Хорватії, що стало можливим через комплексні заходи Організації як у політичній, так і в економічній сфері.

Військово-політичне втручання Організації Об'єднаних Націй у розв'язанні югославської кризи висвітлило ряд проблемних аспектів, пов'язаних із невідповідністю між стратегією і цілями рішень головних органів ООН – Ради Безпеки і Генеральної Асамблеї – і реальними можливостями миротворчих механізмів, покликаних реалізувати цю стратегію і цілі в зоні конфлікту.

Рада Безпеки у зв'язку з операцією в Югославії ухвалила рішення, які носили не тільки виконавчий, але й концептуальний характер. Ці рішення означали прорив на певних напрямах теорії міжнародних відносин і міжнародного права. За період з 25 вересня 1991 р. по 15 березня 1994 р. Рада Безпеки ухвалила 55 резолюцій, а голова РБ зробив 50 заяв, що безпосередньо стосувалися ситуації в колишній Югославії. Їх аналіз дає підставу зробити висновок про творчий підхід до проблеми врегулювання конфліктів. Хоча Статут ООН забороняє міжнародне втручання у внутрішні справи держав, а конфлікти, що виникли на терені колишньої Югославії, носили в своїй основі внутрідержавний характер, і все ж враховуючи реалії, що склалися Рада Безпеки ухвалила рішення про проведення операцій ООН, тобто про втручання у внутрішні справи новоутворених держав, тому що виникала загроза миру і міжнародній безпеці і відбувалося масове порушення прав людини. Також Статут ООН забороняє застосування сили при розв'язанні спірних питань, але була прийнята резолюція про можливість нанесення бомбових ударів, тому що потрібно було захистити зону безпеки, оскільки виникала загроза безпеці контингентам ООН і грубо порушувались досягнуті угоди про припинення воєнних дій. Ці дії означали творчий перегляд міжнародного права, Статуту ООН.

Форми і методи діяльності ООН по припиненню конфлікту в БіГ містили повну новизну та своєрідність. Це проявилося, зокрема, в тім, що для приборкання кровопролиття ООН активно залучала НАТО. Авіаудари по боснійським сербам сприяли вгамуванню політичних пристрастей і створювали необхідне підгрунтя для застосування дипломатичних засобів вирішення проблем.

Конкретні дії, які були вжиті ООН в Хорватії (Операція ООН по поновленню довіри) та Македонії (Сили превентивного розгортання ООН), привели до реальних позитивних результатів. І, на мою думку в даному випадку, головна заслуга ООН полягає в тому, що своїми діями Організація спромоглася створити таку ситуацію, що стало можливим формування нових органів влади, зародження суверенітету нових суб'єктів міжнародних відносин.

Гуманітарна діяльність ООН в ході врегулювання югославських конфліктів була досить суттєвою та ефективною. Вдалося відвернути гуманітарну катастрофу в регіоні південно-східної Європи, можливі негативні наслідки якої навіть важко підрахувати для контингенту в цілому. Організації вдалося залучити до своїх дій провідні міжнародні організації – такі як Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Всесвітня Організація Охорони Здоров'я, Світова Продовольча Програма тощо. Цей досвід, безумовно, є неоціненним надбанням миротворчої діяльності ООН.

Найсуттєвішим досягненням ООН в напрямі засудження масових порушень прав людини є неупереджений підхід до оцінки цих фактів та скоєння інших важких злочинів з точки зору їх етнічної класифікації. Ретельні розслідування, які велись міжнародними фахівцями та експертами під керівництвом ООН засвідчили, що серед злочинців, які діяли на території колишньої Югославії були і серби, і хорвати, і боснійські мусульмани, і боснійські серби, тобто це ще раз підтвердило, що немає "поганих народів", а існують зацікавлені сили, які, по суті, маніпулюють масами і це приводить до колосальних трагедій.

Виключно важливим був прецедент започаткування міжнародного карного трибуналу по колишній Югославії, діяльність якого, не зважаючи на неоперативність прийняття рішення про його створення і різні рівні співробітництва сторін, сигналізує про рішучість міжнародного співробітництва притягнути до суду і покарати політичних лідерів і військових керівників, винних в організації і скоєнні серйозних порушень гуманітарного права.

До безперечного миротворчого здобутку ООН слід віднести ефективне застосування санкцій ООН, за допомогою яких Організації вдалося змусити уряд Союзної Республіки Югославії відмовитися від незаконного втручання у конфлікт в Боснії і Хорватії і припинити підтримку сербських сил в цих республіках, тому, що санкції створюють економічні, фінансові

труднощі для порушника і вимагають пошуків виходу у зв'язку з скороченням або припиненням імпорту важливих товарів і експорту своєї продукції. Вони знижують можливості порушника продовжувати агресивні дії чи масове порушення прав людини. В той же час, введення економічних санкцій неминуче породжує і негативні наслідки: по-перше, вони завдають надмірні страждання населенню країни – об'єкта, і, по-друге, завдають відчутних збитків учасникам колективних дій. Звичайно, треба реально оцінювати речі. Санкції – це інструмент примушення, тому вони не можуть не завдавати труднощів населенню. Але, як цілком правомірно зазначив Генеральний секретар ООН Кофі Аннан, санкції повинні бути більш вибірковими. Отримує підтримку концепція "розумних санкцій", яка передбачає тиск на режим, а не населення, хоча це і важко забезпечити. Особливо коли мова йде про внутрідержавний конфлікт. Важко собі уявити, чим би це все закінчилося, як би Рада Безпеки не ввела в 1992 р. санкції проти СРЮ.

Аналіз ролі ООН дає всі підстави зазначити, що в інтересах справедливого, об'єктивного розв'язання криз ООН була і залишається незамінимим міжнародним інструментом підтримання миру і безпеки.

Наприкінці свого виступу я б хотіла ще зупинитися на діяльності України в операціях ООН по підтриманню миру, а саме в екс-Югославії. Виступаючи за якнайшвидше врегулювання югославського конфлікту, Україна всіляко підтримувала миротворчу діяльність ООН.

Наша держава з липня 1992 р. брала безпосередню участь в операціях ООН в Боснії і Герцеговині, саме тут діяло до 1200 військовослужбовців, а також група офіцерів МВС у складі Міжнародних поліцейських сил. З травня 1994 по листопад 1995 р. – український контингент знаходився в Хорватії. Після підписання 12 листопада 1995 р. угоди між сербською та хорватською сторонами щодо вирішення проблеми Східної Славонії Україна в 1996 р. направила у Східну Славонію танкову роту та дві ескадрільї вертольотів. Українські миротворці були в колишній Югославській республіці Македонія, а також на Превлакському півострові (кордоні між Хорватією та Чорногорією). У 1994 р. Україна стала співавтором Конвенції про захист миротворчого персоналу ООН, яку в 1992 р. запропонували наші українські дипломати в особі Володимира Хандогія та Олександра Моцика.

Всього у миротворчих операціях брали участь понад 8 тис. україн-

ських цивільних осіб та військовослужбовців, які своєю мужністю та високим професіоналізмом здобули високу оцінку та заслужену повагу з боку миротворчих сил та керівництва ООН. На жаль, за це довелося заплатити дорогою ціною – в українському контингенті сил ООН в колишній Югославії в першій половині 90-х рр. – 15 загиблих, понад 50 поранених. І в минулому 1999р. Україна направила в Косово свій контингент для участі в стабілізації ситуації в цій гарячій зоні. Отже, Україна на практиці довела, що вона є важливим чинником загальноєвропейської системи безпеки.

ЗМІСТ

Політичні проблеми міжнародних відносин

Гой В.А.
Еволюція міжнародного природоохоронного співробітництва в ООН 3

Гринько С.
Мілітаризація Середземноморського регіону
(тенденції другої половини 1990-х рр.) 9

Андрущенко Т.
Українсько-румунські відносини:
сучасний стан та перспективи співробітництва 15

Баландіна Н.В.
Деякі питання теорії та історіографії дослідження
миротворчої діяльності 19

Балдинюк О.В.
Вдосконалення гуманітарної концепції ООН в 90-х роках 28

Весела Н.М.
Перспективи політичної інтеграції країн Латинської Америки
та Карибського басейну 36

Єжов С.С.
Росіяни в сучасній Україні: погляд Заходу 43

Ігнатьєв П.М.
Українсько-кенійське співробітництво: 90-ті роки 50

Крупник О.І.
Участь Іспанії в військово-технічному та військово-політичному
співробітництві НАТО та ЗЄС 54

Миронова М.А.
Основні напрямки співробітництва між США
та Європейським Союзом у 90-ті роки 56

Музика Г.
Політичне співробітництво України та Південно-Африканської Республіки. Сучасний стан та можливі напрямки розвитку 61

Німченко А.В.
Політика Сполучених Штатів щодо ООН у 1990-ті роки 65

Радченко О.
Використання досвіду співробітництва Японії з АСЕАН у розвитку відносин України з країнами Східної Азії 69

Сивак О.В.
Формування та здійснення зовнішньої політики України. 1990-1999 рр. 74

Степко О.М.
Проблеми розбудови механізмів Організації Об'єднаних Націй в сфері інформаційної діяльності 78

Фролова А.Є.
Сучасні американські концепції та Україна 85

Хоменко Д.
Україна та Європейський Союз, що розширюється – проблеми і перспективи 97

Чередніченко В.
Участь України в міжнародних режимах контролю за експортом озброєнь 102

Гуменюк А.Г.
Роль ООН у врегулюванні конфліктів на терені колишньої Югославії (перша половина 90-х рр.) 108

Конопльов С.
Деякі питання генези мілітаризації близькосхідного регіону 113

Біркович Р.
Югославський конфлікт – як відображення конфлікту цивілізацій 119

Волошин О.А.
Підготовка та провал змови проти Гітлера напередодні Мюнхена 126

Горова О.В.
Геополітика нейтралітету. Шведський досвід 133

Дем'янець О.М.
Лібералізм у теорії міжнародних відносин 138

Зубко В.
Боротьба чилійських арауканів за свою незалежність 143

Кобзаренко А.
Індіанські повстання та національний рух корінного населення
у Латинській Америці у XVI-XX століттях 150

Крилевець В.
Швейцарія – ЄС: досвід для України 157

Кулінич Т.
Місце Латинської Америки в зовнішній політиці Іспанії
(період після 1975 року) 164

Огілько Л.О.
Релігійна ситуація в Україні як загроза її національній безпеці 169

Полторацький О.С.
Співробітництво Україна-НАТО – важливий елемент
європейської системи міжнародних відносин 175

Сахаренко О.
Необхідність та можливі наслідки вступу України до ЄС 183

Хилько М.М.
Суперечності вибору військово-політичних орієнтирів України 199